

- Oksa N. N. Problemy dydaktyky v pedahohycheskom nasledyy A.S. Makarenko / Dysertatsiya na soyskanye uchenoi stepeny kandidata pedahohycheskykh nauk. / N. N. Oksa. – Melytopol, 1991. – 184 s.
- Paperna H. O. Velykyi pedahoh suchasnosti / H. O. Paperna, F. I. Naumenko // A. S. Makarenkoiu – Lviv : Vydannia LDU, 1949. – S. 9 – 44.11. Paperna H. Novator radianskoï pedahohiky / H. O. Paperna, F. I. Naumenko. – L. : Vilna Ukraina, 1948. – 127 s.
- Rybachuk I. H. Dydaktychni idei v pedahohichnii spadshchyni A. S. Makarenka [Elektronnyi resurs] / I. H. Rybachuk // Onovlennia zmistu, form ta metodiv navchannia i vykhovannia v zakladakh osvity. – 2014. – Vyp. 8. – S. 153 – 156. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ozfm_2014_8_47.pdf.
- Frolov A.A. A. S. Makarenko v SSSR, Rossyy u myre: ystoryohrafiya osvoenyia y razrobotky eho nasledyia (1939 – 2005 hh., krytycheskyi analiz) / A. A. Frolov. – N. Novhorod : Yzd-vo Volho-Viatskoi akademyy hosudarstvennoi sluzhby, 2006. – 417 s.

KALAHURKA KH.

Lviv Ivan Franko National University, Ukraine

ANTON MAKARENKO'S PEDAGOGICAL SYSTEM IN FEDIR NAUMENKO'S SCIENTIFIC RECEPTION

The main directions of F. Naumenko's Makarenko studies are analyzed in the article. In particular, the scientist's researches of the personality of A. Makarenko as an educator-humanist, his views on the organization of the educational process, the creative use of Makarenko's experience in the practice of educational institutions are highlighted as well as it is paid attention to the content of didactic ideas. It turns out that, advocating a creative approach to the study of Makarenko ideas, F. Naumenko tried to avoid patterns, standard approaches to their use, opposed episodic, inconsistent implementation of these innovations into practice, which testified to the creative nature of the scientist-teacher, his desire for constant scientific search

Key words: *A. Makarenko's heritage, educator-innovator, educational system, didactic ideas, collective, creative use.*

Стаття надійшла до редакції 22.02.2018 р.

УДК 378.035.04:316.46]:33

ВАСИЛЬ КАРМАНЕНКО

Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

У статті проаналізовано тлумачення термінів «умови» та «педагогічні умови». Визначено значення і концептуальні положення педагогічних умов формування лідерських якостей у студентів економічних університетів. Виокремлено систему педагогічних умов формування лідерських якостей у студентів економічних університетів та акцентовано увагу на становленні лідерської управлінської парадигми шляхом організації тренінгової роботи.

Ключові слова: умова, педагогічні умови, лідерські якості студентів економічних університетів, відкрите освітнє середовище, особистісно-орієнтоване навчання, викладач закладу вищої освіти, тренінг

Постановка проблеми. Суспільно-політичні події в Україні та світі останніх років, глобалізаційні економічні й соціокультурні тенденції стали потужними каталізаторами зрушень у розвитку українського суспільства. Вони остаточно утвердили шлях подальшої демократизації та визначили необхідність розвитку принципово нових підходів до підготовки фахівців всіх сфер діяльності, особистісного й професійного позиціонування студента-випускника закладу вищої освіти.

Процеси модернізації освіти зобов'язують сьогодні цілеспрямовано оновлювати професійну підготовку фахівців економічних спеціальностей різного рівня, здатних усвідомлювати і приймати лідерський тип поведінки, який передбачає заміну сили і примусу як методів впливу на мотивацію, розвиток, прагнення самовдосконалення. Для цього майбутній випускник поряд з професійними компетенціями повинен оволодіти рядом лідерських якостей і компетенцій.

© В. Карманенко, 2018

Освітній процес у закладі вищої освіти повинен бути спрямований на створення ефективних педагогічних умов для формування активного та ініціативного лідера, орієнтованого на творчий розвиток свого колективу, розкриття потенціалу індивіда, члена команди.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема сутнісного та змістового аналізу педагогічних умов розглядається вченими з різних аспектів. Теоретичну основу дослідження педагогічних умов становлять наукові положення сучасної мовознавчої, філософської і педагогічної науки щодо: розуміння поняття «умови» (В.Т. Бусел (2002), І.Д. Коротець, Л.О. Штомпель, О.М. Штомпель(1996)), визначення сутності і змісту педагогічних умов (О. Дурманенко (2012), А.І. Кузьмінський (2002)). Детально визначили та проаналізували значення і види педагогічних умов формування лідерських якостей у студентів закладів вищої освіти Б.Р. Голоवेशко (2012), А.В. Зоріна (2009), А.І. Куриця (2014)). Незважаючи на існуючий інтерес вчених і значущість отриманих результатів щодо формування лідерських якостей у студентів, педагогічні умови процесу формування лідерських якостей у студентів в системі вищої економічної освіти є не розробленими.

Метою статті є теоретичний аналіз сутності і змісту педагогічних умов у контексті формування лідерських якостей у студентів економічних університетів.

Виклад основного матеріалу. Процес розвитку лідерських якостей студентів економічних університетів повинен виступати частиною цілісного педагогічного процесу вищого закладу освіти і базуватися на особливих умовах, що забезпечують його ефективність.

У тлумачному словнику української мови (с. 856) визначено, що умова – це «необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь». У філософському розумінні умови визначають як «зовнішні обставини, які детермінують виникнення певного явища, результату цілеспрямованої діяльності» (с. 367). Отже, без наявності таких обставин бажане та необхідне явище виникнути не може.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що педагогічними умовами вважають зовнішні обставини, які забезпечують функціонування, розвиток і організацію певного освітнього процесу. Організація, завдяки досягненню визначеності в зовнішніх і внутрішніх відносинах систем, забезпечує їх стійкість у змінному оточуючому середовищі (Дурманенко, 2012 та ін.).

Педагогічні умови виступають одним з компонентів педагогічної системи, що відображають сукупність можливостей матеріально-просторового та освітнього середовища, впливають на процесуальний та особистісний аспекти даної системи і забезпечують її ефективне формування. Вони розкривають особливості організації освітнього процесу у закладі вищої освіти, детермінують результати навчання, виховання та саморозвитку студента, об'єктивно забезпечуючи можливість їх досягнення.

А. В. Зоріна визначає ряд вимог до реалізації педагогічних умов, які мають бути обумовлені змістом майбутньої професійної діяльності фахівця та специфікою його навчання; містити сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і матеріально-технічних факторів, що забезпечують успішне вирішення поставлених завдань; включати зовнішні умови (соціально-економічні, соціально-культурні та ін.) й внутрішні (психолого-педагогічні, дидактичні та ін.); містити мотиваційний, змістовий, організаційний, контрольний-оцінний аспекти (Зоріна, 2009, с. 44).

Педагогічні умови забезпечують цілісність і різносторонність формування лідерських якостей у студентів економічних університетів на таких засадах, як: організація навчального процесу на засадах особистісно-орієнтованого навчання; гуманістична спрямованість виховної роботи в процесі навчання студентів економічних університетів; поза аудиторна виховна робота, спрямована на задоволення потреби студентів у самореалізації, створення сприятливих умов для переживання ними відчуття насолоди від реалізації своїх планів і задумів, сприяння розгортанню жаги до самовдосконалення на засадах можливості самовираження; сукупність форм, методів, засобів, педагогічних технологій досягнення поставленої мети (Куриця, 2014, с. 355).

Основні концептуальні положення формування лідерських якостей у студентів економічних університетів:

пробудження, формування і підтримка прояву лідерських якостей у студентів економічних університетів;

орієнтація на особистість студентів як базову ціннісну основу;

створення успішного освітнього середовища в економічному університеті для підготовки студентів до активної участі у житті суспільства та особистісно-професійній сфері;

акцент на необхідності співтворчості, співпраці викладачів і студентів на засадах особистісно-орієнтованого підходу для підтримки процесів самопізнання і самореалізації особистості студентів, розвитку їх неповторної індивідуальності;

ознайомлення студентів з традиціями забезпечення реалізації лідерського потенціалу особистості у навчально-виховному процесі економічного університету;

залучення студентів до участі у дискусіях, бесідах, тренінгових заняттях на тему значущості прояву лідерських якостей у повсякденному і професійному житті, підготовки презентацій та доповідей з метою кращого розуміння ними важливості формування себе як лідера.

Розроблена система педагогічних умов покликана сприяти підвищенню ефективності організації процесу формування лідерських якостей у студентів економічних університетів. Першою педагогічною умовою формування лідерських якостей у студентів економічних університетів є створення відкритого освітнього середовища економічного університету, яке дозволяє будувати індивідуальну освітню траєкторію кожного студента та враховує специфіку професійної діяльності майбутнього фахівця.

Основними ознаками відкритого освітнього середовища, що забезпечує формування лідерських якостей студентів економічних університетів, є: відповідність міжнародним стандартам якості вищої освіти організації функціонування освітнього простору закладу вищої освіти; інноваційні технології в навчанні, в основі яких лежать активні та інтерактивні методи; вмотивованість викладачів до передачі досвіду і професійної культури; доступність і масовість використання інформаційно-освітніх ресурсів середовища; самоорганізація середовища з розширенням освітніх ресурсів, насиченням і побудовою різноманітних зв'язків між її ресурсами та учасниками; наявність в освітньому середовищі закладу вищої освіти механізмів колективної співпраці.

Другою педагогічною умовою формування лідерських якостей у студентів економічних університетів визначається створення розвивального особистісно-орієнтованого середовища у навчальній і позанавчальній взаємодії студентів. Його технологічний арсенал складають методи і прийоми, що відповідають таким вимогам, як: діалогічність; діяльнісно-творчий характер; спрямованість на підтримку індивідуального розвитку особистості; надання студенту необхідного простору, свободи для прийняття самостійних рішень, творчості, вибору змісту і способів поведінки. Особистісно-орієнтований підхід до організації взаємодії «студент – викладач», «студентська група – викладач» включає комплекс педагогічних технологій, які сприяють досягненню поставленої мети – формування лідерських якостей у студентів економічних університетів:

- організацію спеціального навчання з включенням студентів у спільну з викладачами, кураторами та студентами-організаторами творчу діяльність;

- встановлення особистісно-орієнтованої взаємодії в діаді «студент – викладач», «студентська група – викладач», заснованої на повазі особистості кожного члена групи і прийнятті його інтересів, поглядів і цінностей;

- реалізацію професорсько-викладацьким складом педагогічної підтримки лідерських проявів студентів.

Третьою педагогічною умовою формування лідерських якостей у студентів економічних університетів є впровадження лідерської управлінської парадигми шляхом організації інтерактивних форм роботи (тренінгів) у Школі лідера. Програма роботи Школи лідера передбачає роботу за двома напрямками: робота з студентами і робота з науково-педагогічними працівниками. Робота з науково-педагогічними працівниками спрямована на озброєння викладачів і кураторів знаннями, необхідними для роботи зі студентами-лідерами, допомога у створенні сприятливого психологічного клімату в студентському колективі і сприяння в усвідомленні необхідності побудови зі студентами на принципах особистісно-орієнтованої взаємодії.

Розроблена програма модульної дисципліни «Основи лідерства». «Особиста й професійна ефективність. Комплекс тренінгів з розвитку лідерських якостей у студентів економічних університетів» містить інтерактивні групові та індивідуальні завдання для отримання, розвитку та вдосконалення особистих лідерських якостей. Зміст обраної форми організації позанавчальної роботи полягає в створенні і реалізації педагогічної підтримки студентського лідерства, а також в освоєнні різних методів спільної участі викладачів і студентів у діяльності Школи, визначення завдань власного розвитку, формування взаємовідносин у системі «студент – викладач», «студентська група – викладач», заснованих на рівноправній участі студентів і викладачів в проєкті і особистісно-орієнтованій взаємодії.

Метою тренінгів є виявлення, формування, розвиток і вдосконалення лідерських якостей. Для її досягнення поетапно реалізується ряд завдань:

- формування лідерського світогляду на основі вивчення та засвоєння теоретичних положень сучасної лідерської парадигми й практичного досвіду світових і вітчизняних лідерів;

- розвивати управлінські, соціально-психологічні, лідерські якості й компетенції, спрямовані на підвищення ефективності фахової діяльності;

- виховувати небайдужу, активну позицію у вирішенні проблем як особистого, так і професійного й суспільного життя;

- пробуджувати (виробляти) мотивацію й прагнення до лідерства;

- сприяти формуванню оптимістичного сприйняття навколишнього середовища, стійкості в стресових і кризових ситуаціях;

- створювати й закріплювати позитивний досвід лідерської поведінки та взаємодії з послідовниками.

Реалізація комплексу тренінгів з розвитку лідерських якостей у студентів економічних університетів на базі Школи лідера здійснюється відповідно до принципів: добровільності участі студентів і викладачів в роботі Школи; розмаїття форм діяльності, їх привабливості і відповідності інтересам студентів; актуальність обговорюваних питань і пропонованих завдань; створення умов для вільного прояву студентами ініціативи, розкриття і застосування своїх талантів, вираження особистісної позиції і точки зору; активного залучення

членів Школи лідера в спеціально організовану діяльність, спрямовану на формування і розвиток лідерських якостей; надання членам клубу можливості реалізації різних позицій (виконавець, організатор); створення сприятливої дружньої атмосфери, позитивного мікроклімату, що налаштовує на вільне спілкування; педагогічної підтримки студентського лідерства; педагогічного аналізу динаміки розвитку лідерських якостей у студентів і ступеня позитивного впливу спільної діяльності викладачів і студентів.

Враховання названих принципів дозволяє кожному студенту відчувати себе причетним до групової командної роботи, нарощувати свою особистісну й професійну ефективність, виявити та розвивати свої лідерські якості, отримати навички саморозвитку та самовдосконалення, партнерства та співробітництва.

Членами Школи лідера стають студенти з різним рівнем активності, сформованості лідерських якостей і схильності до організаторської діяльності.

Структура тренінгів з розвитку лідерських якостей у студентів економічних університетів містить:

1. Знайомство. Очікування учасників. Визначення правил тренінгу.
2. Інформаційно-пізнавальні блоки чергуються з практичною роботою (групова, командна, індивідуальна тощо).
3. Підведення підсумків.
4. Рефлексія.

Тренінги з розвитку лідерських якостей у студентів економічних університетів «Особиста й професійна ефективність» розподілені за модулями.

Модуль «Організаційно-психологічні складові лідерського потенціалу студента» спрямований на створення атмосфери повної довіри, відкритості, невимушеного спілкування. Він містить вправи, що сприяють знайомству, створенню доброзичливої взаємодії та налаштуванню на конструктивну співпрацю та творче мислення.

Під час роботи в цьому модулі з'ясовуються основні поняття, характеристики, ключові ознаки, особливості лідерства як якісно нової ціннісної особистісної та професійної парадигми. Усвідомлення фундаментальних категорій дозволить учасникам чітко й послідовно виокремлювати прояви лідерства, розуміти сфери його функціонування й застосування. Інтерактивність, інформативність та об'єктивна оцінка наукових напрацювань допомагає учасникам тренінгу усвідомити різноманітність трактувань лідерства та сформувати власне розуміння природи, сутності лідерства та лідерських якостей як важливих складових професійного й особистісного зростання. Візуалізація порівняльних характеристик створює цілісне уявлення про лідерство як управлінську парадигму, якісно новий підхід до управлінських процесів.

Модуль «Професійно-управлінські компоненти лідерства» покликаний забезпечити формування управлінських компетенцій в питаннях керівництва та професійної взаємодії, здатності адекватно реагувати на ситуації змін і криз, приймати стратегічні рішення. До модуля ввійшли тренінгові вправи на визначення типів, стилів управління та лідерства. Усі завдання мають інформаційно-розвивальну мету і спрямовані на вдосконалення таких складових характеру лідера, як когнітивна (пам'ять, думки, переконання) й поведінкова (набуття певних навичок, озброєння вміннями соціальної взаємодії, спроби вироблення власного стилю поведінки).

Модуль «Особисті якості лідера» сприяє становленню в учасників тренінгу потреби та мотивації до лідерства, лідерського світогляду, визначення власного потенціалу й налаштування на постійний саморозвиток і самовдосконалення, оволодінню комунікативною майстерністю та налагодження взаємозв'язків із представниками будь-яких вікових, професійних і статусних груп, вміння гармонізувати потреби індивідів, потреби колективу та потреби завдань організації для досягнення ефективності та успіху справи.

До модуля включені тренінгові вправи на розвиток і вдосконалення якостей лідера, комунікативних навичок та майстерності лідера, а також вправи на стресостійкість, попередження і подолання конфліктних ситуацій, управління емоційною сферою особистості лідера. Тренінги мають створити чіткі механізми розширення «картини світу» у свідомості слухачів, вплинути на продуктивність їхньої діяльності, сприяти постійному пошуку шляхів розвитку своєї особистості та досягнення поставлених у житті цілей.

Модуль «Командно-організаційні показники лідерської парадигми» спрямований на розвиток вмінь лідера формувати та управляти командою, а також досягнення найвищого рівня лідерства — діяльність саморегульованих команд, а тому в цьому блоці модуля підібрані тренінгові вправи на розвиток командної діяльності, визначення командних ролей і згуртування та єдності команди.

Висновки. Педагогічні умови формування лідерських якостей студентів економічних університетів являють собою єдину систему, компоненти якої знаходяться у тісному взаємозв'язку один з одним і мають характер взаємодії у досягненні бажаного результату. Вони виступають як особливості організації освітнього процесу у закладі вищої освіти, забезпечуючи накопичення студентами нових знань про сутність лідерства, формування лідерського світогляду, отримання досвіду лідерської взаємодії, що, зрештою, забезпечує успішне лідерство в майбутньому.

Перспектива подальших наукових розвідок може бути пов'язана з удосконалення методів і форм педагогічного процесу з формування лідерських якостей у студентів економічних університетів.

Список використаних джерел

- Головешко Б.Р. Про деякі проблеми розвитку лідерських якостей у студентів вищих навчальних закладів / Б.Р. Головешко // Сборники научных работ НТУ «ХПИ»: Проблемы та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти №32 – Вестник НТУ «ХПИ», 2012. – С. 89-96.
- Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і гол. ред. В.Т. Бусел. – Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
- Дурманенко О. Теоретичний аналіз поняття «педагогічні умови» в контексті моніторингу виховної роботи у вищому навчальному закладі [Електронний ресурс] / О. Дурманенко – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64.Mir_2012_7_34.pdf
- Зорина А. В. Педагогические условия формирования лидерских качеств у студентов вуза : автореф. дис. на соиск. научн. звания канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / А. В. Зорина. – Нижний Новгород, 2009. – 20 с.
- Куриця А.І. Психолого-педагогічні умови розвитку лідерських якостей студентів / А.І. Куриця // Проблеми сучасної психології. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2014. – Випуск 26. – С. 353-363.
- Словарь-справочник «Человек и общество» (Философия) / авт.-сост. И.Д. Коротец, Л.А. Штомпель, О.М. Штомпель. – Ростов-на-Дону : Изд-во «Феникс», 1996. – 544 с.
- Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів / за ред. А.І. Кузьмінського. – Черкаси : Вид-во ЧДУ ім. Б. Хмельницького, 2002. – 112 с.

References

- Holoveshko B.R. Pro deiaki problemy rozvytku liderskykh yakostei u studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv / B.R. Holoveshko // Sborniki nauchnyih rabot NTU «HPI»: Problemi ta perspektivi formuvannya natsionalnoyi humanitarno-tehnoyi eliti #32 – Vestnik NTU «HPI», 2012. – S. 89-96.
- Velykyi tлумачnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy / ukl. i hol. red. V.T. Busel. – Irpin : VTF «Perun», 2002. – 1440 s.
- Durmanenko O. Teoretychnyi analiz poniattia «pedagogichni umovy» v konteksti monitorynhu vykhovnoi roboty u vyshchomu navchalnomu zakladi [Elektronnyi resurs] / O. Durmanenko – Rezhym dostupu: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64.Mir_2012_7_34.pdf
- Zorina A. V. Pedagogicheskie usloviya formirovaniya liderskih kachestv u studentov vuza : avtoref. dis. na soisk. nauchn. zvaniya kand. ped. nauk : spets. 13.00.01 «Obschaya pedagogika, istoriya pedagogiki i obrazovaniya» / A.V. Zorina. – Nizhniy Novgorod, 2009. – 20 s.
- Kurytsia A.I. Psykholoho-pedahohichni umovy rozvytku liderskykh yakostei studentiv / A.I. Kurytsia // Problemy suchasnoi psykholohii. Zbirnyk naukovykh prats K-PNU imeni Ivana Ohiiienka, Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy. – 2014. – Vypusk 26. – S. 353-363.
- Slovar-spravochnik «Chelovek i obschestvo» (Filosofiya) / avt.-sost. I.D. Korotets, L.A. Shtompel, O.M. Shtompel. – Rostov-na-Donu : Izd-vo «Feniks», 1996. – 544 s.
- Slovyk-dovidnyk pedahohichnykh i psykholohichnykh terminiv / za red. A.I. Kuzminskoho. – Cherkasy : Vyd-vo ChDU im. B. Khmelnytskoho, 2002. – 112 s.

KARMANENKO V.

Higher Educational Institution Ukoopspilka Poltava University of Economics and Trade, Poltava, Ukraine

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION OF LEADERSHIP QUALITIES AT STUDENTS OF ECONOMIC UNIVERSITIES

The article analyzes the interpretation of the terms "conditions" and "pedagogical conditions". The significance and conceptual provisions of pedagogical conditions for the formation of leadership qualities in students of economic universities are determined.

A system of pedagogical conditions for the formation of leadership qualities among students of economic universities is singled out. The first pedagogical condition for the formation of leadership qualities among students of economic universities is the creation of an open educational environment for an economic university, which allows building an individual educational trajectory for each student and taking into account the specifics of the professional activity of a future specialist. The second pedagogical condition for the formation of leadership qualities among students of economic universities is the creation of a developing personality-oriented environment in the educational and extra-curricular interaction of students. Its technological arsenal includes methods and techniques that meet such requirements as: dialogicity; activity-creative character; orientation in support of individual development of the individual; providing the student with the necessary space, freedom to make independent decisions, creativity, choice of content and ways of doing things.

The emphasis is on the development of a leadership paradigm through the organization of training work. The third pedagogical condition for the formation of leadership skills among students of economic universities is the introduction of a leadership paradigm through the organization of interactive forms of work (trainings) at the School of the Leader.

It is described that the program of modular discipline "Fundamentals of Leadership" has been developed. "Personal and professional efficiency. A series of trainings on leadership development for students of economic universities "contains interactive group and individual tasks for obtaining, developing and improving personal leadership qualities. The purpose, tasks and principles of the implementation of a complex of trainings on the development of leadership qualities in the students of economic universities have been determined. Trainings on development of leadership qualities at students of economic universities "Personal and professional efficiency" are distributed by modules. The content, types and direction of training exercises of each module are described.

It is emphasized that taking these principles into account allows each student to feel unique personality, to acquire the necessary leadership skills that will help him in communicating, co-operating, and self-development.

Key words: condition, pedagogical conditions, leadership qualities of students of economic universities, open educational environment, person-oriented learning, teacher of a higher education institution, training.

Стаття надійшла до редакції 23.03.2018 р.

УДК 371.133+378.4

ОКСАНА КОНДУР

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

УПРАВЛІНСЬКА КОМПОНЕНТА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ

Суспільні трансформації породжують нові тенденції в управлінських процесах, які проектується на освітню систему. Тому вітчизняна освітня реформа посилила вимоги до змісту та якості формування професійної компетентності спеціалістів у галузі освіти, визначила необхідність модернізації їх організаційних та управлінських якостей. Це необхідно враховувати при підготовці педагогічних кадрів, а саме: доповнити зміст педагогічної освіти сучасним освітнім менеджментом. Фахівець повинен чітко усвідомити, що поняття «управління» та «відповідальність» еквівалентні. Запропоновано метод оцінювання рівня управлінської компетентності викладача.

Ключові слова: освітня реформа, професійна компетентність, управлінська компетентність, заклад освіти, викладач

Постановка проблеми. Оновлення пріоритетів соціального та економічного розвитку міжнародного співтовариства зумовили суттєві зміни у цілях, змісті та функціях освіти. Сьогодні неможливий успіх у будь-якій сфері без перманентного оновлення фахових знань. При цьому трансформувались зміст, методи отримання та застосування знань. Важливе «не тільки вміння оперувати власними знаннями, а й бути готовим змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці, оперувати та управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись впродовж життя» (Андрущенко, 2000, с. 8).

У системі вищої освіти необхідно формувати нове покоління фахівців, які мають стати конкурентоспроможними, творчими, креативними і критично думачими, із затребуваним на ринку праці науковим, загальнокультурним та професійним рівнем. Тому посилюються вимоги до змісту та якості формування професійної компетентності спеціалістів, зокрема її управлінської складової. Реформування національної освіти теж передбачає трансформацію організаційних та управлінських якостей фахівців освітньої галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми. Проблема формування компетентності спеціаліста в освіті вивчається науковцями у різних аспектах, а саме: педагогічна компетентність (В. П. Бездухов, Н. В. Кузьміна, М. І. Лук'янова та ін.); професійна компетентність педагога (В. М. Введенський, О. А. Дубасенюк, Л. Н. Макарова, В. Ю. Стрельников, Л. Л. Хоружа); структура та зміст професійної компетентності викладача закладу вищої освіти (Л. П. Алексеева, Т. Б. Бугайчук, М. С. Головань, О. І. Гура, Д. І. Дзвінчук, В. А. Козаков, Н. Е. Копитова, Б. М. Коржумбаєва, Л. Н. Макарова, А. К. Маркова, Л. А. Проніна, В. Ю. Стрельников, Н. С. Шаблігіна, В. Ф. Шаріпов, І. А. Шаров, І. К. Ярмола), аутопсихологічна компетентність (О. М. Шиян); управлінська компетентність керівників освітніх закладів (Н. М. Благун, О. І. Мармаза, І. П. Семикін, П. І. Третяков) та ін. Проте мало уваги приділяється управлінській компетентності безпосередніх учасників освітнього процесу – викладачів та учителів.